PROJEKT NAUKOWO – BADAWCZY “Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”

W 2016 r. dzięki dofinansowaniu Ministra Kultury

i Dziedzictwa Narodowego Muzeum im. Władysława Orkana w Rabce – Zdroju zrealizo

wa
ło
pr
oj
ek
t
na
uk
ow
o
–
ba
da
wc
zy
pt
.
„T
ra
dy
cy
jn
e
rz
em
io
sł
o
i
pr
ze
my
sł
wi
ej
sk
i

Karpat Polskich”, który uświetnił obchody jubileuszu 80 LECIA MUZEUM. Celem pr

oj
ek
tu
na
uk
ow
o
–
ba
da
wc
ze
go
pt
.
„T
ra
dy
cy
jn
e
rz
em
io
sł
o
i
pr
ze
my
sł
wi
ej
sk
i
Ka
rp

at Polskich” był współpracownikiem Muzeum w zakresie badania i dokumentowania tr

adycyjnychprzejawówkulturyorazpopularyzacjimaterialnegoiniematerialneg

odziedzictwa kultury. Priorytetem zadania była dokumentacja, promocja i arch

iw
iz
ac
ja
za
ni
ka
ją
cy
ch
tr
ad
yc
yj
ny
ch
rz
em
io
sł
ka
rp
ac
ki
ch
zw
ią
za
ny
ch
z
ob
ró
bk
ą
dr
ew

na (stolarstwo, meblarstwo, kołodziejstwo, bednarstwo, wyrób gontów, zabawkar

stwo
ilu
tnic
two)
,
ob
ró
bk
ą
sk
ór
y
(k
uś
ni
er
st
wo
,
ry
ma
rs
tw
o,
sz
ew
st
wo
),
ob
ró
bk
ą

włókna i tkaniny (tkactwo, krawiectwo, hafciarstwo, koronkarstwo), obróbką gl

inny (garncarstwo, kaflarstwo), obróbka metalu (kowalstwo, wyrób ozdób metalo

wych) oraz wiedzy dotyczącej przemysłu wiejskiego w tym przemysłu folusznicz eg

o, tartaczn ego, młynarskiego, itp. Był to kompleksowy i spójny projekt zakładaj

ących zagadnienie wielu placówek muzealnych i ośrodków badawczych w celu gromad

zenia i upowszechniania współczesnej wiedzy o dawnych rzemiosłach położ

j
Po
ls
ki
.
Po
ni
ew
aż
tr
ad
yc
yj
na
fo
rm
a
rz
em
io
sł
a
ul
eg
ła
ni
eo
dw
ra
ca
ln
ym
pr
ze
ks
zt
ał

ce
ni
om
wa
rz
z
ro
zw
oj
em
up
rz
em
ys
ło
wi
en
ia
i
sk
ok
ie
m
go
sp
od
ar
cz
ym
ja
ki
e
mi
ał
y
mi
ej

sc
e
w
na
po
cz
ąt
ku
XX
w.
is
to
tn
e
st
ał
o
si
ę
ko
mp
le
ks
ow
e
op
ra
co
wa
ni
e
te
j
te
ma
ty
ki

. Również z tej przyczyny, że region ten obfitował w doskonałych rzemieślników

w
i
uz
na
ne
w
ca
łe
j
Po
ls
ce
oś
ro
dk
i
rz
em
ie
śl
ni
cz
e
–
m.
in
.
oś
ro
de
k
ga
rn
ca
rs
ki
Ra

bk
a
i
Sk
om
ie
ln
a
Bi
ał
a,
ży
wi
ec
ki
oś
ro
de
k
za
ba
wk
ar
sk
i,
or
aw
sk
ie
wy
tw
ór
ni
e
go
nt
ów

,
zakopiańskie rodziny kowalskie, podhalańskie pracownie lutnicze, kuśnierzy

i
ka
pe
lu
sz
ni
kó
w
no
wo
ta
rs
ki
ch
,
it
p.
W
cz
as
ac
h
po
sz
uk
iw
an
ia
wł
as
ne
j
to
ż s
am
oś
ci

,
budowania świadomości przynależności regionalnej, do małych ojczyzn grom adze

nie wiedzy o dawnych rzemiosłach i wytwórczach wiejskich jest szczególnie istotn

tne. Projekt kierowany był do specjalistów, naukowców badaczy tej materii, al

e
t
a
k
ż
e
s
p
o
ł
e
c
z
n
o
ś
c
i
l
o
k
a
l
n
y
c
h
.
P
r
o
j
e
k
t
m
i
a
ł
c
h
a
r
a
k
t
e
r
o
g
ó
l
n
o
p
o
l
s
k
i
.

1. Konferencja Naukowa . “Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”.
19 i 20 listopada 2016 r.

Głównym celem projektu była organizacja I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”. Konferencja podzielona była na dwa dni. W pierwszym dniu odbyły się obrady konferencyjne a w drugim zajęcia warsztatowe. Obrady konferencyjne odbyły się w czterech sesjach tematycznych dotyczących: I sesja – teorie badawcze, II sesja -realizacje, III sesja ujecie historyczne, IV sesja – lokalne. W konferencji wzięli udział pracownicy merytoryczni i naukowcy z muzeów z całej Polski, którzy od lat zajmują się dokumentowaniem i archiwizacją wiedzy dotyczącej tradycyjnych rzemiosł.

Łącznie wygłoszono 15 referatów. W sesjach wystąpili:

1. MAŁGORZATA JASZCZOŁT, Badania rzemieślników w Karpatach Polskich z perspektywy
   Muzeum w Warszawie. Dokumentacje fotograficzno – filmowe oraz rejestracje projektowe rys
   badawczy., Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie.
2. KATARZYNA PISZCZKIEWICZ, RZEMIOSŁO 2.0., Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli
   w Krakowie.
3. ANNA DEREDAS, Tradycyjne rzemiosło Karpat oraz przemysł wiejski w spuściznach naukowych
   Anny Kowalskiej Lewickiej oraz Bronisławy Kopczyńskiej Jaworskiej., Ośrodek Dokumentacji
   i Informacji Etnograficznej PTL w Łodzi.
4. ROBERT ANDRZEJ DUL, Tradycyjne rzemiosła jako element niematerialnego dziedzictwa
   kultury., Fundacja na Rzecz Niematerialnego Dziedzictwa Kultury, Fundacja MUZART.

5. MAGDALENA KROH, Prezentacja rzemiosła w Sądeckim Parku Etnograficznym., Emerytowany kustosz Sądeckiego Parku Etnograficznego.
6. JOANNA HOLDA, Rzemiosło i drobna wytwórczość w kulturze zachodniej Galicji., Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu – oddział Sądecki Park Etnograficzny.
7. WOJCIECH ŚLIWIŃSKI, Nowy projekt prezentacji architektury zabytkowych obiektów przemysłu ludowego w Sądeckim Parku Etnograficznym, Emerytowany kustosz Sądeckiego Parku Etnograficznego.
8. BARBARA OLEJARZ, Przemysł naftowy – przemysł wiejski. Zaangażowanie chłopów galicyjskich w rozwój górnictwa ropy naftowej na przełomie XIX w. i XX w., Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Lukasiewicza w Bóbrce - Zdroju.
9. LUKASZ STACHURSKI, Zróżnicowanie i specjalizacja korporacji rzemieślniczych miasta i jego przedmieść na przykładzie Krosna., Muzeum Rzemiosła w Krośnie.
10. MARCIN KOWALCZYK, Orawskie złoto – płóciennictwo i farbiarstwo na Górnej Orawie., Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Dolnej.
11. BARBARA ROSIEK, W świecie drewnianych zabawek ludowych. Żywiecki ośrodek zabawkarski – dawne wyroby i ich wytwórcy., Muzeum Miejskie w Żywcu.
12. TOBIASZ ORZEŁ, Budownictwo ludowe kotliny rabczańskiej Źródłem harmonizacji lokalnego krajobrazu., Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ.
13. KATARZYNA CEKLARZ, Dawne i współczesne pamiątki regionalne na Podtatrzu. Zagadnienie etnodesignu., Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ.

14. DOROTA MAJERCZYK, Tradycje rzemieślnicze w rabczańskiej rodzinie Pintscherów w latach 1955-2016., Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej.
15. MAŁGORZATA WÓJTOWICZ- WIERZBICKA, NATALIA KLĘSK, Wokół projektu „Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich". Perspektywy badawcze., Muzeum im. Władysława Orkana w Rabce Zdroju.

W czasie trwania konferencji odbywały się panele dyskusyjne, podczas których zebrani omawiali problematykę przyszłości tradycyjnych rzemiosł a także rolę muzeów w działalności na rzecz zachowania ginących zawodów. Jednocześnie rozpoczęto dyskusję nad wpisem na Listę Niematerialnego Dziedzictwa UNESCO przejawów dawnych i współczesnych rzemiosł tradycyjnych. Muzeum planuje wydanie drukiem materiałów pokonferencyjnych dla udostępnienia wyników sesji naukowych szerszej grupie odbiorców. Konferencję naukową objęli opieką merytoryczną pracownicy Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Rada naukowa konferencji:
prof. dr hab. Jan Święch Dziekan Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego,
prof. dr hab. Zbigniew Libera Kierownik Katedry Kultury Regionów Instytutu Etnologiii
Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego
dr hab. Marcin Brocki Dyrektor Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Komitet organizacyjny:
mgr Małgorzata Wójtowicz

Badania terenowe

W ramach projektu zrealizowano badania terenowe dokumentuj¹ce dzia³alnooeæ warsztatów i pracowni rzemieślniczych, które objęły swym zasięgiem teren występowania grupy etnograficznej

Górali Zagórzańskich w tym: Kasinę Wielką, Koninę, Porębę Wielką, Niedźwiedź, Ponice, Chabówkę oraz Rabkę – Zdrój. Założeniem badań terenowych było uchwycenie ostatnich przejawów tradycyjnego rzemiosła tego terenu. Wstępną kwerendę dotyczącą żyjących jeszcze rzemieślników przeprowadziłyśmy podczas współpracy przy projekcie Rabczańskie Mikrohistorie, który gromadzi opowieści wspomnieniowe o dawnej Rabce i jej mieszkańcach a także buduje mapę dawnych zakładów rzemieślniczych i sklepów istniejących już tylko w pamięci najstarszych mieszkańców miasteczka. Wywiady były prowadzone w formie luźnej rozmowy, gdzie prowadzący wywiad pozwala respondentowi na liczne dygresje i swobodne snucie wspomnień. Były to badania nastawione na poznanie indywidualnych historii człowieka – rzemieślnika.
Przeprowadzono 30 wywiadów etnograficznych z mistrzami, czeladnikami oraz rodzinami rzemieślników dzięki czemu pozyskano
materiał badawczy który uzupełnił zasoby Archiwum Etnograficznego naszego Muzeum. Dodatkowo w czasie trwania badań terenowych zostały pozyskane do zbiorów elementy wyposażenia dawnych rabczańskich zakładów rzemieślniczych oraz dokumenty i archiwalia dotyczące działalności czeladników i mistrzów z tego regionu.

Do projektu zostało zaangażowanych 24 twórców i rzemieślników ludowych:

1. Alojzy Piwowar – kowal, Niedźwiedź
2. Marianna Karkula – krawcowa, Rabka-Zdrój
3. Szczepan Bydłoń – szewc, Rabka-Zdrój
4. Piotr Banik – bednarz, Konina
5. Piotr Majerczyk – konstruktor instrumentów ludowych, multiintrumentalista, Chabówka
6. Adam Kościelniak – garncarz, Rabka – Zdrój
7. Józef Pintscher – stolarz z Rabki-Zdrój
8. Stanisław Miśkowiec – cholewkarz, Rabka – Zdrój
9. Józef Napora – kuśnierz, Poręba Wielka,

10. Stanisław Waksmundzki – rymarz, Ponice,
11. Eugeniusz Bucki – szewc, Rabka-Zdrój,
12. Antoni Hoim – rymarz, Ponice,
13. Władysław Polak – szewc, Rabka – Zdrój,
14. Marian Kuchta – szewc, Rabka – Zdrój,
15. Rafał Nowak – krawiec ludowy, Kasina Wielka,
16. Piotr Bucki – szewc, Rabka – Zdrój,
17. Zofia Karkula – cholewkarka, Rabka – Zdrój
18. Franciszek Wójciak – cieśla, Rabka – Zdrój,
19. Stanisław Habieda – stolarz, Rabka – Zdrój,
20. Marzena Łacny – gorseciarka, Kasina Wielka
21. Stefan Pitek – szewc, Rabka – Zdrój
22. Jan Rapciak, Poręba Wielka
23. Józef Rapciak, Poręba Wielka
24. Hubert Rapciak, Poręba Wielka

Zespół regionalny Robcusie i Robcanie z Rabki Zdroju
Kapela Rapciaków z Poręby Wielkiej
Zajęcia warsztatowe:
Hubert Rapciak i Józef Rapciak

3. Film etnograficzny

W ramach projektu został zrealizowany film etnograficzny będący dokumentacją przeprowadzonych badań terenowych. W materiale udało się zamieścić fragmenty rozmów z 12 rzemieślnikami, którzy wspominają naukę zawodu, etapy pracy, archaiczne techniki stosowane niegdyś w procesie produkcji, mistrzów rzemieślniczych oraz innych działających ówcześnie rzemieślników. Tak powstał film pt. **„Czego woda nie weźmie i ogień nie spali…, rzecz o dawnych rzemieślnikach”**. Dodatkowo z zebranego materiału zrealizowano 12 filmów z poszczególnymi rzemieślnikami.
Filmy zostały wykorzystane jako ilustracja i promocja wystawy **“O rabczańskich rzemieślnikach”** oraz jako pomoc dydaktyczna do realizowanych przez nasze Muzeum lekcji muzealnych. Niniejszy materiał jest także jedną z form popularyzacji wiedzy o dawnym

rzemiośle.

Film został udostępniony bezpłatnie poprzez kanał Youtube:

Autorami projektu i realizatorami badań terenowych są pracownicy Muzeum: Małgorzata Wójtowicz-Wierzbicka i Natalia Klęsk, realizację wideo wykonało studio Grades: Aleksander Hordziej i Katarzyna Szczęśniak.

Zakończenie badań terenowych promował spot:

4. Wystawa czasowa pt. „O rabczańskich rzemieślnikach”

Kolejnym działaniem było zrealizowanie wystawy czasowej **„O rabczańskich rzemieślnikach”**, która została otwarta dla zwiedzających 17.11.2016 r. i będzie udostępniana do końca czerwca 2017 r. W ramach przygotowań do wystawy przeprowadzono 18 wywiadów z rzemieślnikami oraz rodzinami przedwojennych mistrzów rzemieślniczych, którzy zgodzili się udostępnić zarówno narzędzia i elementy warsztatów, pamiątki rodzinne oraz fotografie z domowych archiwów. Na podstawie zgromadzonego materiału fotograficznego pozyskanego w trakcie badań terenowych i kwerend jak i korzystając z muzealiów znajdujących się w zbiorach Muzeum im. Władysława Orkana została zrealizowana wystawa czasowa pt. **„O rabczańskich rzemieślnikach”**. Wystawa miała na celu zaprezentowanie fragmentu dziedzictwa rzemieślniczego regionu co zrealizowano poprzez przedstawienie niemal kompletnych warsztatów rzemieślniczych: stolarski, szewski, krawiecki i cholewkarski. Pozyskany materiał dokumentacyjny i fotograficzny posłużył do wydania przewodnia po wystawie. Kuratorkami wystawy były: Małgorzata Wójtowicz – Wierzbicka i Natalia Klęsk.
Projekt cieszy się dużym zainteresowaniem. Zaangażował środowisko muzealne i naukowe oraz społeczność lokalną jak również pomógł w nawiązaniu kontaktów między dawnymi i współcześnie działającymi rzemieślnikami..

ngg_shortcode_0_placeholder